

Оніщенко Н. М.

зав. відділом теорії держави і права
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
д.ю.н., професор,
Заслужений юрист України, академік НАПрН України

ПРАВОВА АНАЛІТИКА ЯК ЯВИЩЕ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ

Не є секретом, що проблематиці регулювання суспільних відносин присвячено багато уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Втім, досягнутого відчутного ефекту ми, пересічні громадяни, на жаль, не відчуваємо... Крім того без перебільшення можна зазначити, що попри всі зусилля життя пересічної людини обтяжується часто-густо з прийняттям нового нормативно-правового акту і появою чергового нововведення в регулюванні відповідних суспільних відносин (чого вартують славнозвісні тарифи, регулювання життєдіяльності учасників АТО, членів їх сімей, дітей-сиріт тощо). Більше того, це констатують вже не тільки спеціалісти-правники, але і люди далекі від правової діяльності. Проте, враховуючи, що стилем спілкування і способом життя, ознакою сьогодення стає постійна констатація «погано» та «ще гірше» хотілося б не тільки обмежитися відповідною констатацією, а й зробити певні спроби, запропонувати відповідні шляхи та напрацювання задля удосконалення відповідної стратегії правотворення в умовах кризових проявів в економіці, відсічі агресії РФ, запобігання гострих соціальних конфліктів. Мова, на нашу думку, повинна іти про такий напрям наукового узагальнення, як правова аналітика.

Правова аналітика повинна бути властивою не тільки практичному зрізу юриспруденції, але й науковому доробку. Справа в тому, що ще більш «броунівським рухом» порівняно з практикою можуть виглядати сьогодні наукові напрацювання. Так, наприклад, не є секретом, що тема дисертаційного дослідження майбутнього дослідника обирається, в першу чергу, з урахуванням того, що вже «осягнув», «охопив» науковим світоглядом майбутній науковий керівник. Це не є само по собі погано, таким, що підлягає тривалому дискутиюванню. Втім, саме дисертаційні дослідження повинні привносити відповідний ефект в удосконалення правової творчості та правового регулювання. Наврядчи на це можна очікувати, коли написана «51-а чи 60-а» дисертація на одну і ту ж тему, під час розгляду якої «справжнім відкриттям» стають «маленькі ньюансики», які б могли бути дослідженими під час семінарів чи круглих столів. Зрозуміло, що саме дисертаційні дослідження повинні привносити відповідний ефект у вдосконалення правової творчості та правового регулювання. Тому правова аналітика повинна стати концентрацією напрямів, необхідних майбутньому правовому, в даному випадку пошуковому розвитку.

Крім того, ще один аспект розгляду, який має забезпечувати правова аналітика, безумовно, пов'язаний з належним сприйняттям права громадянським суспільством та кожною пересічною людиною.

Серед багатьох ракурсів наукових досліджень у сфері „людина - право” проблематиці сприйняття права, на жаль, не приділялася належна увага на жодному з етапів розвитку нашого суспільства. Безумовно, аналізувалися науково необхідні характеристики права такі, як його сутність і природа, призначення і дієвість, ефективність правових норм, місце права в національних правових системах, врешті решт, досліджувалася категорія цінності та значення, „авторитета” або престижу права. Проте, на жаль, вчені-правознавці не замислювалися в рамках теоретичних, монографічних, пошукових праць, на скільки та чи інша норма може і стане сприйнятою кожним індивідом, особою, громадянином, повага до права, його дотримання та підтримка будуть бажаними для кожного, а не насильницьким

примусовим процесом або, ще гірше – ставлення до правових норм характеризуватиметься як презирливе, байдуже. Наявна сучасна законодавча база України свідчить про те, що в ній в цілому, враховані не тільки національні, але й європейські вимоги і стандарти, і при тому можна спостерігати повну „хворобливість” в сферах правового регулювання, правореалізації, правозастосування, яку пояснити важко, якщо враховувати тільки вади тих чи інших правозастосувальних механізмів.

Наведений фрагмент, безумовно, не має на меті вичерпний аналіз сутнісної проблеми сприйняття права як явища соціальної дійсності, проте саме в межах правової аналітики слід наголосити, що дослідження цієї проблеми повинно проводитися принаймні, в двох площинах: 1) яким повинно бути „право цивілізованих народів” щоб сприйматися пересічним громадянином, бути його „фортецею”, надією щодо самореалізації, засобом особистого зростання; 2) яким повинен бути загальнокультурний, соціальний, суто правовий рівень пересічного громадянина, щоб він був здатний, готовий до настанов сучасного права, як відображення, віддзеркалення правового демократичного розвитку.

Саме правова аналітика в цих умовах повинна відповісти чи гарантує прийнята норма: відчуття захищеності кожним, гарантованості прав та законних інтересів, протистояння сваволі у процесі впорядкування суспільних відносин, безсумнівної дії механізмів щодо впровадження правового порядку в усіх сферах суспільного життя, гарантування та забезпечення системи безпеки, що пов’язана із соціальною діяльністю, особливо тією, що несе потенційну загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави. А це далеко не повний перелік наших очікувань від сучасного права. Багато в чому успіхи демократичних перетворень залежать від того, наскільки право в суспільстві підтримується та поважається різними соціумами загалом та кожним індивідом зокрема. Без чіткого уявлення про це неможливий демократичний розвиток в кожній сфері життєдіяльності людини.

Отже, не викликає сумніву, що удосконалення системи правового регулювання повинна мати своїм підґрунтям, в першу чергу, потенціал правової аналітики.

Наголосимо, ще одним кроком, який має «обслуговувати» правова аналітика є ретельне вивчення усіх складових, що допоможуть забезпеченню якісної юридичної освіти в державі. Не маючи ніяких сумнівів в необхідності реформування означеної сфери, все ж, зауважимо, що в обов’язково тут слід враховувати саме потреби пересічної людини і відчувати імпульси, що їх надає громадянське суспільство.

З розвитком європейських інтеграційних процесів, їх поширенням на всі сфери суспільного життя, появою нових більш складних інтеграційних систем, пов’язаних як із поглибленням інтеграції, так і з розширенням самого інтеграційного об’єднання, активізувалися спроби теоретичного і практичного пошуку нових освітніх юридичних програм.

Зміни, що відбуваються в Україні, в світі, зокрема, активно впливають і на сучасну соціокультурну ситуацію, яка, в свою чергу, вимагає від суспільства певної мобільності і адекватної відповіді на сучасні вимоги до освіти.

Пріоритетним завданням юридичної освіти стає створення таких умов розвитку суспільства, які забезпечили б у майбутньому його готовність жити й успішно діяти у світі гуманістичних цінностей. У педагогічному аспекті це означає, що основним результатом освітнього процесу повинна стати не система знань, умінь і навичок сама по собі, а готовність до сучасних інтелектуальних, соціально-правових, комунікативних, інформаційних практик, сприйняття права, його потенціалу, як загальнолюдських цінностей.

Отже, підсумовуючи зазначемо, що правова аналітика є необхідним супровідним елементом і юридичної практики, і юридичної науки, і юридичної освіти. Окремо зазначимо, що її сутність і прогностичний характер повинні слугувати важливим інструментом пізнання правової дійсності, засобом встановлення істини щодо необхідного правового регулювання суспільних відносин. Саме це спрямування (правова аналітика) – являє собою методику аналізу, певні тактики, стратегію і прогностику сучасного правового розвитку.